

Implikacije globalizacije na poduzetničko okruženje i društvene promjene u Republici Hrvatskoj

Kutnjak, Goran; Adžić Kušt, Iva

Source / Izvornik: **Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, 2017, 84 - 103**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:192:943156>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-17**

SVEUČILIŠTE U RIJECI
EKONOMSKI FAKULTET

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Economics and Business - FECRI Repository](#)

red. prof. dr. sc. Goran Kutnjak

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Republika Hrvatska
goran.kutnjak@efri.hr

Iva Adžić Kušt

doktorand Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Međunarodnog sveučilišta „Libertas“ u Dubrovniku, Republika Hrvatska
iadzic@libertas.hr

IMPLIKACIJE GLOBALIZACIJE NA PODUZETNIČKO OKRUŽENJE I DRUŠTVENE PROMJENE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Stručni rad

Sažetak

Globalizacija, kao vrlo slojevit i dinamičan svjetski proces, zahvatila je sve sfere društvenog života, a posebno je uzročno-posljedično vezana za gospodarska kretanja pojedinih nacionalnih ekonomija. Svojim djelovanjem, globalizacija pruža bezbroj mogućnosti, dok u isto vrijeme uzrokuje i čitav niz problema unutar željenog funkcioniranja svih čimbenika društvenog života pojedinih država. Razvijene države, koje su unutar svojih granica osustavile vlastite razvojne mehanizme i kreirale gospodarske politike i mjere, projecirale gospodarski rast i razvoj na realnim osnovama, uspješno se konfrontiraju s izazovima globalizacije, što je produciralo brojnim prednostima, pozitivno utječući na kvalitetu i standard života njenih građana. Implikacije globalizacije evidentne su i u hrvatskom gospodarskom okruženju, nažalost, najčešće vrlo negativno, što premijeva da se institucije hrvatske države, ali i sami poslovni subjekti nisu adekvatno angažirali u pripremi, osmišljavanju odgovarajućih strategija i provedbi sustavnih rješenja te samim time nisu oživotvoreni zacrtani ciljevi povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Republika Hrvatska nije na odgovarajući način spremna odgovoriti iskušenjima i zahtjevnostima ovog kompleksnog procesa te na improvizacijskim i „ad hoc“ rješenjima nastojiti zadržati distancu za konkurencijom, što jednostavno nije moguće. Prevladava loša poduzetnička klima, pasivizacija je postala ustaljena poslovna praksa, reforme se ne provode, ekonomska migracija postala je sveprisutna. Svrha ovog rada je istražiti utjecaj globalizacije na Republiku Hrvatsku te njene posljedice na društvene promjene u zemlji. U radu je analizirano aktualno gospodarsko stanje i situacija u državi, dok se s posebnim osvrtom na poduzetništvo analiziraju i čimbenici koji su doveli do negativne poduzetničke klime. Cilj istraživanja je ukazati na ekonomske, socijalne i društvene probleme unutar zemlje te se pokušavaju ponuditi i konkretna rješenja za neutraliziranje i anuliranje navedenih društvenih i gospodarskih anomaliteta.

Ključne riječi: *globalizacija, Hrvatska, poduzetništvo, procesi, razvojne mogućnosti*

JEL: F6, F64

1. UVOD

Globalizacija više nije nov svjetski proces, ali svakako upućuje na svakodnevno preispitivanje mnogobrojnih razloga koji predodređuju i determiniraju vlastite postupke, poslovne odluke, ponašanje te sagledavanje razmjera, intenziteta i posljedičnosti tog fenomena u odnosu na današnjicu. Prema Varoufakis (2013, 13), u rujnu 2008. godine dogodio se „prevrat” u kojem se današnji svijet našao “... u slijepoj ulici ne znajući objasniti što oči vide, što dodiruju prsti, što čuju vlastitim ušima”. Za mnoge svjetske ekonomije, insitucije država, njihove poslovne subjekte je taj trenutak bio početak kraja, a ono što je uslijedilo nakon rujna 2008. godine potvrdilo je snagu, kapacitete, učinke globalizacije. Financijska kriza u SAD-u preko noći je postala svjetska financijska kriza, pogreške bankara i financijskih institucija u SAD-u uzrokovale su probleme mnogih tvrtki u realnom gospodarstvu ne samo SAD-a, već i ostalih zemalja svijeta. Rujan 2008. godine ukazao je činjenicu međusobne povezanosti te spoznaju da su tržišta različitih država svijeta uistinu postala jedno veliko integrirano tržište. Razorne posljedice pada “Wall Street”-a potakla su revidiranja razmišljanja o procesu globalizacije, njenim počecima, uzrocima, posljedicama.

Smatra da je prva era globalizacije započela u 19. stoljeću, kada su izumi poput parobroda, željeznice i telegrafa revolucionirali međunarodni transport, komunikaciju te uvelike smanjili troškove transporta (Rodrik, 2011). Ubrzo nakon toga, Adam Smith i David Ricardo su svojim idejama o slobodnom djelovanju tržišta naveli vlade velikih svjetskih država da preispitaju postojeći protekcionizam, smanje poreze na uvoz i time dodatno povećaju trgovinu. Nakon 1870. godine i uvođenja „zlatnog” standarda, protok kapitala diljem svijeta je bio omogućen bez straha od arbitraže i promjena u vrijednostima valuta (Rodrik, 2011).

U djelu „Lexus i maslina” Thomas Friedman (2003) objašnjava kako je globalizacija prije I. Svjetskog rata uvelike sličila na globalizaciju danas. Volumen trgovine i tijeka kapitala s jednog dijela svijeta na drugi, kretanje radne snage izvan granica vlastite države, migracije stanovništva bez potrebe za putovnicama i vizama te različiti svjetski izumi obilježili su to razdoblje. Financijska (bankarska) kriza iz SAD-a počela se brzo transferirati u Europu podpomognuta napretkom informacijskih tehnologija. Nakon tog razdoblja, kada je globalizacija bila u

zamahu, nastupili su ratovi diljem svijeta koji su podijelili svijet na dvije strane, a njihovim završetkom dolazi i do „hladnoratovskog razdoblja” (Friedman, 2003). Navedeno razdoblje pasiviziralo je, tijek i intenzitet globalizacije, ali je ona ponovno počela djelovati njegovim završetkom. Konačnim padom Berlinskog zida nastupila je druga era globalizacije tj. globalizacija u potpuno novom ruhu u kojoj je sudjelovao puno veći broj zemalja. Friedman (2003, 23) objašnjava kako je današnja globalizacija “turbo pogonska”, a definira je kao “dinamičan proces koji napreduje: globalizacija znači neporecivu integraciju tržišta, nacionalnih država i tehnologija do dosad neviđenog stupnja”. Danas, ukoliko se nastoji sagledati različitost i obuhvat pojma globalizacije, dovoljno je istaknuti da Internet pruža mogućnost interpretiranja globalizacije u cca 34 milijuna rezultata - verzija (na engleskom jeziku), a bitak svih je povezanost tržišta diljem svijeta. Analogno tome, nikada u povijesti čovječanstva pojedinci i države nisu bili povezaniji, a pristup informacijama, proizvodima i uslugama širom svijeta nikad nije bio jednostavniji, brži i dostupniji, jeftiniji.

2. GLOBALIZACIJA – DVIJE STRANE JEDNE MEDALJE

Obzirom da se radi o slojevitom procesu, a ne o prostom konceptu, globalizacija, bez obzira na svoje brojne pobornike, još uvijek i sve snažnije agregira mnoge polemične rasprave, prvenstveno onih koji ju percipiraju kao proces koji postepeno, ali sustavno uništava svijet. Nepobitna je činjenica da globalizacija, kao sila koja je obilježila današnjicu i promijenila živote milijardama ljudi, ima svojih pozitivnih strana koje je čine poželjnom i dobrodošlom. Valja napomenuti napretke u ekonomskom, političkom, tehnološkom, kulturnom i društvenom aspektu zemalja. U prvom redu, globalizacija je mnogim zemljama omogućila gospodarski rast koji bi bez otvaranja granica i bez slobodne trgovine bio znatno manji. Otvořenost tržišta omogućila je poboljšanje gospodarske slike zemalja povećanjem izvoza, u isto vrijeme povećavajući prihode tvrtki u zemlji. Troškovi proizvodnje su smanjeni jer tvrtke imaju pristup novim i jeftinijim inputima. U političkom smislu, globalizacija je omogućila bolje oblike suradnje zemalja koje dijele iste vrijednosti te ih tako približila i potakla da zajednički rade na ostvarenju istih ciljeva. Ako se govori o tehnologiji, globalizacija je omogućila prodor čitavog niza novih proizvoda i usluga na tržištu. Uklanjanje barijera među tržištima različitih zemalja drži proizvođače i pružatelje usluga „insajderima“ te provocira na konstantne inovacije kako bi ostali konkurentni, tako da se samo oni sposobni, inovativni i kreativni održavaju na tržištu pružajući svijetu nove proizvode i usluge. Globalizacija je omogućila brz i jednak pristup informacija svim njenim sudionicima. Tvrtke ostvaruju bržu i efikasniju komunikaciju i suradnju sa svojim partnerima i kupcima, kupci su obrazovaniji i bolje informirani. S kulturnog i

društvenog aspekta, upravo zbog mogućnosti brze i efikasne razmjene informacija, ali i zbog nižih troškova transporta različite kulture dolaze u međusobni doticaj obogaćujući se novim spoznajama i znanjima. Životni vijek ljudi je produžen zbog novih izuma u medicini koji danas mogu postati dostupni širom svijeta u kratkom roku, životni standard se velikom broju ljudi povećao i kod mnogih se ljudi osjećaj izoliranosti od ostatka svijeta smanjio upravo zbog brzog protoka informacija. Ukupno gledajući, globalizacija po svojoj definiciji i svojim djelovanjem ima za cilj poboljšati sve aspekte života svih svojih sudionika.

Zadnjih nekoliko desetljeća ovog stoljeća pokazalo se i lice i naličje iste medalje, tj. pozitivne i negativne strane globalizacije. U svojoj knjizi „Paradoks globalizacije“ Rodrik govori o neodrživom nesrazmjeru između bogatih i siromašnih zemalja; tako je za vrijeme industrijske revolucije omjer bogatstva bogatih i siromašnih zemalja bio 2:1, potom je on iznosio 20:1, dok je 2011. godine omjer najbogatije i najsiromašnije zemlje svijeta iznosio 80:1 (Rodrik, 2011, 135). Zabrinjava činjenica da se razlike u omjeru svakim danom sve više povećavaju pa se postavlja pitanje kako da globalizacija, koja obećava svima jednak pristup tržištima, kapitalu i tehnologiji i ima dostupan cjelokupan potencijal, ukloni anomalitete koji uzrokuju siromaštvo, budući je „rezultanta“ očekivanog upravo suprotna stvarnim realizacijama. Kako je došlo to tolikih promjena i zašto neke zemlje progresivno napreduju dok, s druge strane, neke stagniraju i/ili imaju negativne razvojne trendove i pojedinačne pokazatelje?

Globalizacija teoretski omogućava mnoge i jednake mogućnosti za sve zemlje svijeta. Pitanje je njihove mudrosti, organiziranosti, angažiranosti i volje kako sudjelovati u ovom kompleksnom procesu te koje mehanizme angažirati da bi se došlo do željenih rezultata tj. gospodarskog rasta i razvoja i kako se oduprijeti negativnim stranama globalizacije. Danas više nije aktualno pitanje „globalizacija - da ili ne“, već kako se nositi s rezultatima, vrijednostima, učincima i posljedicama koje globalizacija producira. Kao civilizirano društvo, koje ima intenciju društvenog razvoja i gospodarskog rasta (makar i deklarativno), hrvatsko društvo u cjelini, ipak, bi se moralo suštinski (samo)preispitati i kritički odgovoriti gdje je Republika Hrvatska u ovom procesu, koliko (ne)uspješno balansira u globalnom okruženju i koje su strategije razvoja koje manifestiraju protutežu, s jedne strane, odnosno svezu s globaliziranim svijetom, s druge strane.

3. AKTUALIZACIJA HRVATSKOG PODUZETNIŠTVA U ODNOSU NA PROCES GLOBALIZACIJE

Svjetska financijska kriza započeta je 2008. godine i znatno je utjecala na Republiku Hrvatsku gdje je zabilježen čitav niz ekonomskih i društvenih problema.

Godine 2009., u odnosu na 2008. godinu, u zemlji je zabilježen pad realnog BDP-a od 7,4 %. Negativni trend se nastavio sve do 2015. godine kada je Hrvatska počela polako izlaziti iz recesije. Industrijska proizvodnja je u 2009. godini pala za 9,2 % te je imala negativan trend sve do 2014. godine kada je zabilježen rast od skromnih 1,2 %. Nezaposlenost je 2009. godine iznosila 14,9 %, 2010. godine 17,4 %, a 2013. godine 20,2 % (Matić, 2016.) I dok su neke zemlje prebrodile krizu u puno kraćem roku kreirajući jasne ciljeve i strategije za oporavak, put gospodarskog i društvenog ozdravljanja Republike Hrvatske još uvijek nije izvjestan. Današnje hrvatsko gospodarstvo može se okarakterizirati neučinkovitim, nekonzistentnim, čak i beznadnim, bez jasne vizije i misije, bez sustavno osmišljenih i precizno definiranih, dosljednih strategija. Za mnoge građane Hrvatske 2013. godina je najavljivala prekretnicu jer su se isti nadali da će se hrvatska gospodarska realnost ulaskom u Europsku uniju poboljšati zbog liberalizacije, jedinstvenosti tržišta te da će boljitak građana biti neupitan ulaskom Hrvatske u europsko, globalno okruženje. Međutim, za ulazak na međunarodno globalno tržište, Hrvatska kao „ista među jednakima” mora biti organiziranija, orjentiranija, jedinstvenija, nedvosmislena, postojana, kako bi mogla biti reprezentativna i punopravna, uvažavana u globalnom europskom i svjetskom okruženju, iako taj moment jednakopravnosti formalno, ulaskom u Europsku uniju, egzistira. Međutim, sadašnji negativni makroekonomski pokazatelji i rezultati svjetskih istraživanja o hrvatskom gospodarstvu jasno daju do znanja da Hrvatsku, do potpune jednakopravnosti i vjerodostojnog izjednačavanja s ostalim članicama Europske unije, čeka još jako puno ozbiljnog posla, neizvjesnosti i internih i eksternih dubioza.

3.1. Rezultati svjetskih istraživanja o hrvatskom gospodarstvu

“World Economic Forum“ svake godine provodi istraživanje o svjetskim gospodarstvima i podnosi Izvješće o konkurentnosti velikog broja svjetskih zemalja (njih 140 u posljednjem Izvješću). Gospodarstva se promatraju kroz 12 različitih kategorija te se ista na temelju rezultata istraživanja rangiraju. Republika Hrvatska, koja je okarakterizirana kao zemlja u tranziciji, se u Izvješću o konkurentnosti za 2016. godinu pozicionirala na 77. mjestu. Kod nekih kategorija kao što su tehnološka pripremljenost, infrastruktura te visoko obrazovanje i osposobljavanje, Hrvatska bilježi solidne rezultate i nalazi na pozicijama boljim od polovice istraživanih zemalja (43., 46. i 51. mjesto). Iako se kod visokog obrazovanja i osposobljavanja napominje da je izobrazba na radnom mjestu izuzetno porazna (100. mjesto), količina i kvaliteta obrazovanja stečena za vrijeme školovanja relativno je dobra. Od pozitivnijih kategorija još se može izdvojiti zdravlje i osnovno obrazovanje (63. mjesto). U svim ostalim kategorijama, rezultati su ispod svjetskog prosjeka te se sa sigurnošću može reći da se Hrvatska trenutno suočava sa mnogobrojnim problemima (World Economic Forum, 2016).

U kategoriji institucije Hrvatska se pozicionirala na 89. mjestu, gdje su javne institucije, djelovanje javnog sektora, pravo vlasništva i korupcija identificirani kao neki od ključnih problema koji Hrvatsku smještaju na niske razine svjetskih ljestvica. Makroekonomsko okruženje također pokazuje porazne rezultate. Ravnoteža državnog budžeta i visok državni dug predstavljaju ogroman uteg hrvatskom gospodarstvu. Iako je hrvatski BDP nakon dugo vremena bilježi rast, ostali makroekonomski indikatori i dalje ukazuju na probleme. Nadalje, učinkovitost robnog tržišta je na 105. mjestu. Istu poziciju Hrvatska je zauzela i u kategoriji učinkovitost tržišta rada. Kao glavni problemi ističu se nefleksibilnost i neefikasna upotreba talenta prisutnih na tržištu rada. Razvoj financijskog tržišta također je loše rangiran (74. mjesto), što rezultira njegovom niskom učinkovitošću. Konkurentnost hrvatskih poduzetnika okarakterizirana je kao loša, što je korelativno s kategorijom inovativnosti (92. mjesto) i poslovne sofisticiranosti (84. mjesto) (World Economic Forum, 2016). Nedvojbeno je da će “pro futuro” upravo niska razina inovativnosti i poslovne sofisticiranosti imati negativnih implikacija na daljnji razvoj hrvatskog gospodarstva i društva u cjelini.

S obzirom na loše rezultate istraživanja, Republika Hrvatska mora pronaći put za izlazak iz ovako teške ekonomske situacije, a jedan od generatora ekonomskog rasta i razvoja sigurno je poduzetništvo. Uloga poduzetništva, koje se temelji na inovacijama kao pokretačima gospodarskog rasta i razvoja, uvijek se smatrala značajnom te su se, stoga, mnoge zemlje, nakon nesagledivih posljedica svjetske financijske krize fokusirale, strateški orijentirale stabiliziranju gospodarstva, izlasku iz recesije i potpunoj afirmaciji ulaznih i izlaznih komponenti poduzetničkog okruženja te kreiranju potrebne povoljne poduzetničke klime.

Kako bi se dobio bolji uvid u poduzetničku klimu i stanje poduzetništva Republike Hrvatske, analizirano je i Izvješće istraživačkog tima “Global Entrepreneurship Monitor“-a naslova „Što Hrvatsku čini (ne)poduzetničkom zemljom?“ (Singer et al., 2015). Rezultati istovremeno daju priliku da se Hrvatska dodatno usporedi s ostalim zemljama u današnjem globalnom svijetu, ali i da se konkretiziraju problemi koji se moraju sustavno i kontinuirano rješavati ukoliko se Hrvatska želi bolje gospodarski i konkurentnošću pozicionirati. Hrvatska je tretirana unutar skupine zemalja koje baziraju svoja gospodarstva na faktorima efikasnosti, a obilježja su im povećana industrijalizacija i ekonomija obujma te velika poduzeća koja dominiraju domaćim tržištem, ali i stvaranje predispozicija razvoja malog i srednjeg poduzetništva. Kao takva, Hrvatska se nalazi na pola puta između zemalja koje svoja gospodarstva baziraju na osnovnim faktorima te zemalja koje svoja gospodarstva temelje na inovacijskim faktorima, čija je glavna karakteristika povećana inovativna poduzetnička aktivnost. Poražavajuća je činjenica da su tijekom promatranog desetogodišnjeg razdoblja, koje je aspektirano u istraživanju iz 2012. godine, ali i posljednjem iz 2015. godine, čak

37 zemalja (uključujući i one iz iste - hrvatske skupine) bile najbolje u nekoj od analiziranih kategorija, dokazujući time da je moguće ostvariti prevalenciju u pojedinim kategorijama unatoč svojim anomalitetima, neorganiziranosti, nesustavnosti u odnosu na zemlje s većom inovativnom poduzetničkom aktivnosti. Hrvatska, nažalost, niti jednom (Singer et al., 2015).

Prema istraživanjima "Global Entrepreneurship Monitor"-a iz 2012. godine, ali i 2015. godine u usporedbi s ostalim zemljama u istoj razvojnoj skupini (kategoriji), glavni problemi hrvatskog poduzetništva su sljedeći: manji broj potencijalnih i aktivnih poduzetnika uočava poslovnu priliku ponajviše zbog straha od neuspjeha, većina poduzetnika se upušta u poduzetnički pothvat zbog nužnosti, a ne uočene prilike, broj inovativnih proizvoda na tržištu je sve manji, novi poduzetnici u odnosu na već postojeće očekuju veći porast zapošljavanja, internacionalizacija je smanjena, gospodarstvo doprinosi ekonomskoj moći zemlje manje od očekivanog, poduzetnička aktivnost neravnomjerno je raspoređena (Singer et al., 2012).

Krizi i saniranju njenih posljedica u postkriznom razdoblju može se pristupiti i o njoj razmišljati na dva načina: kao o prijetnji ili kao o prilici. Iz istraživanja "Global Entrepreneurship Monitor"-a jasno je da hrvatskim poduzetnicima kriza predstavlja opasnost i da im određene sumnje, skepse i strahovi od mogućeg neuspjeha stvaraju prepreke pri pokretanju novih poslovnih pothvata, a da globalizaciju vide kao prijetnju, a ne kao priliku. Od svih loših pokazatelja iz Izvješća, ovo je jedan od alarmantnijih jer pokazuje opće stanje svijesti hrvatskog poduzetnika. Strah od neuspjeha nadvladava želju za pokretanjem nove poslovne aktivnosti ograničavajući šanse za uspjehom i napretkom. Ako se sumnjama, skepsama i strahovima poduzetnika pridoda činjenica da je percepcija o uspješnom poduzetniku u medijima i javnosti negativna (unatoč mišljenju da je izbor karijere dobro rješenje) te da se načelno o statusu poduzetnika u društvu ne govori u pozitivnom ozračju, onda Hrvatska, projicirana kao prosperitetna zemlja u razvoju, konvergira u razvojnu opasnost; jer ako se negativan trend poduzetničkih (ne)inicijativa nastavi, mogao bi se još značajnije usporiti gospodarski rast i razvoj.

Nastavno na rezultate koji pokazuju da je strah od neuspjeha u poduzetničkim pothvatima sve veći, ipak se veći broj aktualnih poduzetnika upustio u pokretanje vlastitog pothvata jer su bili egzistencionalno primorani (ugroženi), a ne zbog želje ili prilike koju su uočili. Ako je poduzetnički pothvat uvjetovan nužnošću, onda isti djeluje podsvjesno deprimirajuće jer to u osnovi nije bio prioritet samog poduzetnika i u njemu nije sadržano presudno zadovoljstvo, motiviranost, odlučnost, spremnost odricanja, što su često presudni elementi uspjeha. Nadasve, smatra se da je " ... jedini način da se posao odlično obavi taj da se voli to što se radi" (Jobs, 2011). Ako su poduzetničke inicijative posljedice prijašnjeg stanja, statusa, nužnosti, društvenog uvjetovanja, odnosno posljedica neimanja drugog,

alternativnog izbora, onda se riskira na način da je poduzetnik za mnoge prilike za napredak bespovratno uskraćen, te da iste ostanu nerealizirane, a da nisu niti adekvatno tretirane i akceptirane.

Istraživanja ukazuju i na činjenicu da je u Hrvatskoj tehnologija i tehnološka pripremljenost iznad prosjeka, na respektabilnoj je razini, ali interes za inovacije je ispodprosječan. Dobar dio hrvatskih poduzetnika ulaže u najnovije tehnologije, ali jednom kada je tehnologija instalirana, sadržana unutar poduzeća, ona postaje nedjelotvorna. Naime, kada društvom koje strahuje od neuspjeha prevlada samo egzistencijalna nužnost pokretanja poduzetničkog pothvata, unatoč tehnologiji koju posjeduje, logičan je deficit inovacija. Američki ekonomist Joseph Schumpeter (1934) upravo je upozoravao i isticao važnost inovacija. Poduzetnik bi trebao biti inovator, a inovacija snaga koja pokreće gospodarstvo jer donose novi proizvod ili bolju kvalitetu postojećeg proizvoda, novi način proizvodnje, nove resurse ili kombinacije resursa, nove načine poslovanja i naposljetku put ka novim tržištima. Za Schumpetera bi poduzetništvo trebalo biti “kreativna destrukcija”, a poduzetnik osoba koja konstantnim radom, kreiranjem i uvođenjem novih proizvoda degradira, derogira zastarjele metode poslovanja i zastarjele proizvode na tržištu. U Hrvatskoj je jako mala zastupljenost kreativne destrukcije te, analogno tome, i zbog straha od neuspjeha hrvatski poduzetnici potiskuju, komprimiraju inovacije u drugi plan nesvjesni svojih budućih posljedica. Kod mnogih hrvatskih poduzetnika prisutni su stereotipni, izraubovani, neinventivni, jednoobrazni proizvodi koji sasvim zasluženno ne pronalaze svoja mjesta na svjetskim tržištima, upravo zbog manjka kreativne i inovativne komponente proizvoda. Sve je više trgovaca, a sve manje inovatora.

Jedan od najvećih, aktualnih, akutnih hrvatskih makroekonomskih problema je nezaposlenost. Poduzetnici koji su se upustili u nove poduzetničke pothvate imaju, pak, optimističnije poglede na budućnost u vezi zapošljavanja novih zaposlenika. Međutim, kada se govori o planiranim novim zapošljavanjima u budućnosti, relativno stabilna i s pozicije životnog ciklusa poduzeća zrela poduzeća bilježe ispodprosječne rezultate u odnosu na ostale zemlje u tranziciji. Iako je razvidno da novi hrvatski poduzetnici sudjeluju, odnosno planiraju sudjelovati u budućem smanjenju nezaposlenosti, što je afirmativno, ohrabrujuće i vrlo pozitivno, to nije dovoljno. Za rješavanje problema nezaposlenosti moraju se i zrela i stabilna poduzeća aktivnije uključiti u ovaj proces.

Uzimajući u obzir sve gore navedene probleme, ne iznenađuje činjenica da je internacionalizacija hrvatskog gospodarstva i njegovih poduzetnika smanjena. Ispodprosječan interes za inovacije implicira da se poduzetnici pribijavaju novoga i nepoznatoga te da inovacije ne smatraju pretjerano bitnima. S obzirom na trendovsko smanjenje inovacija, internacionalizacija našeg gospodarstva je

indikativna jer u uvjetima današnje globalizacije, koja rapidno mijenja tržišta diljem svijeta, koncepcija samodostatnosti unutar vlastitih granica je kontraproduktivna, deprimirajuća, obezhrabrujuća, pogubna. Hrvatska se ne smije dovesti u poziciju samovažnosti, samodopadljivosti, gospodarske ili bilo kojeg drugog oblika isključivosti, prvenstveno zbog izuzetno male volumnosti domaćeg tržišta (populacija cijele zemlje je manja od populacije nekih velikih svjetskih gradova), ukupne robne razmjene, ali i osjećaja moguće izoliranosti koji bi mogao u znatnoj mjeri dugoročno stvarati osjećaj europske i svjetske otuđenosti hrvatskih građana.

Mnoge svjetske zemlje koje imaju istu razinu rane poduzetničke aktivnosti kao i Hrvatska mnogo više doprinose svojim gospodarstvima i snaženju njihove ekonomske moći. Zemlje poput Ujedinjenog Kraljevstva, Taiwana, Irske ili Švedske imaju sličan TEA pokazatelj kao Hrvatska, ali ostvaruju puno veći BDP po stanovniku. Ovo upućuje na već spomenuti motivacijski koeficijent i činjenicu da su mnogi poduzetnički pothvati u Hrvatskoj pokrenuti iz nužnosti. One zemlje čiji poduzetnici samoinicijativno pokreću vlastiti poduzetnički pothvat zbog uočene poslovne prilike, a ne iz nužnosti imaju kvalitetniju predispozicioniranost budući su takvi poduzetnici optimističniji, motiviraniji i češće imaju dugoročnije planove (Singer et al., 2012). Samim time, bilježe i bolje poslovne rezultate, pridonoseći svojim gospodarstvima znatno više.

U zadnjih desetak godina vidljiva je pozitivna promjena u broju žena koje se upuštaju u poduzetničke pothvate, iako je ona skromnih razmjera. Općenito, u Hrvatskoj je učešće muškaraca u poduzetničkim aktivnostima puno veće od učešća žena. Godine 2004. i 2005. Hrvatska se nalazila na samom začelju promatranih zemalja, gledano s pozicije odnosa muškaraca i žena u poduzetništvu, ali se zadnjih godina taj nesrazmjer smanjuje. Jaz postoji i kada se govori o dobnoj strukturi. Učešće mladih u poduzetništvu opada dok se u dobnoj skupini 35–44 godine primijećuje porast učešća. Ako se usporede rezultati za Hrvatsku s ostalim zemljama u istoj razvojnoj skupini, zaključuje se da tendencija pada učešća mladih u poduzetničkim pothvatima postaje ozbiljno izražen problem. Ovaj trend upućuje na obvezno preispitivanje kvalitete obrazovnog sustava na način utvrđivanja prioriteta i profila zanimanja, sukladno istinskim gospodarskim potrebama, neophodnih u današnjoj i sutrašnjoj poslovnoj praksi. Ukoliko se govori o geografskim regijama u Hrvatskoj i tu se primjećuje neuravnoteženost u gospodarskoj razvijenosti i poduzetničkoj aktivnosti. Iako neka područja bilježe porast u poduzetničkim pothvatima, oni su uglavnom pokrenuti iz nužnosti što je uvijek dvojbeno pitanje. Na vrlo malom području poduzetnički pothvati pokreću se iz razloga što je uočena izazovna poslovna prilika (Singer et al., 2015).

Navodi se još cijeli niz problema unutar hrvatskog gospodarstva koji poduzetničku okolinu u zemlji čine otežavajućom za poduzetnike, umjesto da ista bude poticajna i motivirajuća. Uz gore navedene, ističe se i pristup novčanim sredstvima za poduzetničke pothvate koji su u fazi pokretanja, neučinkovite vladine politike i bolne birokratske procedure, pravne i regulatorne determiniranosti, vladini programi koji ne daju odgovarajuću i sustavnu podršku postojećim poduzetnicima (osobito onima koji su u fazi rasta), visoki porezi, nefleksibilno tržište rada i loše radne navike zaposlenih. Zbog svog opsega i intenziteta pojedinih spornih određenja analiza ovih navedenih problema mora biti predmetom daljnjih istraživanja.

I pojedina svjetska istraživanja potvrđuju navedene argumentacije. "Global Entrepreneurship and Development Institute" Hrvatsku je smjestio na 59. mjesto od ukupno 137 istraživanih zemalja. Kao glavni problemi hrvatskog poduzetništa navedeni su neprihvatanje rizika, neuočavanje poslovnih prilika i neinovativnost (Global Entrepreneurship and Development Institute, 2017). Europska komisija u svom "European Innovation Scoreboard" iz 2017. godine, opisujući Hrvatsku kao zemlju umjerenih inovacija, ističe kako uz brojne ekonomske probleme, poduzetnici nemaju razvijene istraživačke sustave, intelektualni kapital i samim time nisu inovatori (European Commission, 2017). Zemlja je u cijelosti lošije rangirana nego 2010. godine. Prokop i Stejskal (2017) dodaju kako hrvatski potencijal nije u potpunosti iskorišten, ali da se konkurentnost može povećati ukoliko Hrvatska poduzme odgovarajuće korake. Svakako, ukoliko ne postoji sinergija poduzetnika, sveza istih s okolinom u kojoj se djeluje, ne postoje ni pretpostavke za ekonomski rast (Singer et al., 2015). Međutim, u Hrvatskoj postoji još čitav niz društveno-socioloških problema koji tu sinergiju uskraćuju, onemogućavaju.

3.2. Društveno – socijalni utjecaji poduzetničke klime u Hrvatskoj

Samo osviješteno i društveno odgovorno društvo može pristupiti rješavanju njegovih problema. U Hrvatskoj još uvijek veliki broj problema nije adresiran, ponajprije zbog vlastitih interesa pojedinaca ili skupina, uglavnom političara. Politika i političari su danas toliko duboko infiltrirani u sve sfere društva te su, samim time, jedni od ključnih čimbenika ugroze hrvatskog gospodarskog i ukupnog društvenog stanja, dok je većina država u istoj razvojnoj kategoriji upravo na tim političkim osnovama stabilizirala i kroz određene faze unaprijedila svoj gospodarski razvoj. Činjenica je da se od osnutka hrvatske države do danas političari smještaju na određene privilegirane, dominantne pozicije, ne zbog svojeg znanja i sposobnosti nego isključivo političke podobnosti. Pitanje je zašto građani Hrvatske podnose ovakvo stanje i kontinuirano biraju one političare koji ne žele provesti reforme, ne žele uvesti značajnije promjene? Mogući odgovor sadržan je u broju građana – glasačkom (biračkom) tijelu koji bezrezervno podržavaju te iste političare. Jedan od razloga slabog gospodarskog razvoja i nekonkurentnosti

Hrvatske na svjetskom tržištu je u prevelikom broju državnih zaposlenika koji bitno opterećuju državni proračun, a njihova produktivnost je jako niska. Srića (2010) navodi kako je svakom trećem zaposleniku u Hrvatskoj upravo država poslodavac, tj. od 100 radnih mjesta u Hrvatskoj 17 ih je u javnoj upravi (na lokalnoj ili nacionalnoj razini), a 13 u javnim poduzećima (usporedbe radi u zemljama poput Irske, Španjolske i Italije to je svaki peti do sedmi zaposleni). Promjena radnog mjesta zaposlenika unutar državnih institucija i/ili javnih poduzeća nije evidentna praksa, što dovodi do problema nefleksibilnosti tržišta rada. Ti zaposlenici iscrpljuju državni proračun, a ne ulažu dovoljno napora kako bi svojom kreativnošću i inovacijama toj istoj državi vratili barem dio ulaganja države u njih same. Proces rješavanja ovog problema nije jednostavan jer on uključuje «podmetanje vlastitih pleća» onih koji bi trebali staviti nacionalne interese ispred vlastitih, što premijeva gubitak dijela glasačkog tijela i možebitno gubitak izbora, a samim time i svekolikih pozicija u institucijama vlasti.

Striktna, brza i efikasna provedba zakona koji bi trebali biti jasni, konzistentni i stabilni jedan je od načina kako vratiti vjeru u državu, institucije i političare. Sudska praksa u Hrvatskoj trenutno ulijeva osjećaj nesigurnosti jer se zakoni često mijenjaju te, umjesto da promjene zakona utječu na promjenu ponašanja poslovnih subjekata, isti imaju upravo suprotan efekt. Upravljačke i rukovodne strukture poslovnih subjekata promišljaju na način da oni ne moraju mijenjati svoje ponašanje i prilagođavanje zakonima, već da se zakoni moraju kreirati sukladno njihovim potrebama. Samim time, ukupno poslovno ponašanje i postupci poduzetnika orijentirani su na kratki, a ne duži vremenski horizont, što šteti gospodarskom razvoju koji treba biti dugoročno aspektiran. Pored toga, sudstvo nije efikasno jer velik broj sudova povećava troškove, a smanjuje efikasnost. Ovome treba pridodati i činjenicu da je korupcija prisutna i u sudstvu. “Transparency International“ (2016) u svom najnovijem Izvješću o korupciji smjestio je Republiku Hrvatsku na 55. mjesto u svijetu (od ukupno 176 zemalja u istraživanju). Iako su prethodnih godina uloženi napor da se problem korupcije eliminira, ona je sveprisutna, čak i izraženija.

Pored navedenih problema u Hrvatskoj je trenutno prisutna i velika društvena podjela jer su mnogi opterećeni prošlošću i u njoj žive. U razdoblju kada ostatak svijeta ulaže napore da se uspješno odupre globalizaciji, tj. da iskoristi svoje konkurentske prednosti i od njih profitira, hrvatsko gospodarstvo iscrpljuje i vrijeme i novčana sredstva na besmislene, neproduktivne, jalove rasprave o prošlosti. Srića (2010) smatra da Hrvati moraju “umjesto retrovizora (...) u ruke uzeti dalekozor“, moraju promišljati jedinstveno i uravnoteženo usklađivanjem svojih prioriteta. Nakon Domovinskog rata koji je u bitnom dijelu razorio zemlju, devastirao resurse i svekolike poslovne kapacitete, izrazito loše, netransparentno provedene, čak i kriminalizirajuće privatizacije koja je uslijedila nakon toga, stečajeva, likvidacije

brojnih poduzeća i gubitaka mnogobrojnih radnih mjesta, sve izraženijih socijalnih razlika u društvu, galopirajuća globalizacija pogodila je Hrvatsku u vrijeme kada se građani, uz mnoštvo ekonomskih i svekolikih društvenih problema, međusobno politički, ideološki, svjetonazorski dijele unutar same države.

Analizirajući sve postojeće probleme unutar države, rezultati domaćih i svjetskih istraživanja koji govore o hrvatskom gospodarstvu i njegovoj konkurentnosti u svijetu deprimiraju. Uza sve loše ekonomske pokazatelje, poljuljan je i imidž u svijetu, rejting učestalo pada, ekonomska erozija rezultira gubitkom samopouzdanja i povjerenja građana u institucije države i same političke elite. Kako naprijed?

4. OBJEKTIVNE MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA HRVATSKOG DRUŠTVA

Thomas Friedman (2003) opisuje svijet u kojem jedna polovica svijeta raste iz želje da proizvodi nove, luksuzne i bolje proizvode na tržištima, posvećujući pozornost modernizaciji i privatizaciji svojih poduzeća (simbol Lexus), dok druga polovica svijeta (simbol maslina) vodi interne "bitke" unutar vlastitih granica svojih država, neshvaćajući da se konfrontiranjem u tim borbama svakim danom još izraženije zaostaje za naprednom, progresivnom, rastućom polovicom svijeta. U tom smislu, Hrvatska ima dva izbora: beznačajno trošiti vrijeme i resurse na stvari iz prošlosti ili sve svoje napore usmjeriti prema "stvaranju Lexusa". Ukoliko se želi u budućnosti ostvariti značajniji gospodarski napredak, tendencija treba biti usmjerena u razvijanje gospodarstva, koje će svoj rast temelji na inovacijama i kreativnosti svojih poduzetnika kako bi se dugoročno poboljšala stabilnost i omogućio željeni prosperitet zemlje. Stoga je Hrvatskoj potrebno činiti sljedeće:

a) jasno definirati dugoročnu razvojnu strategiju

Već desetljećima Republika Hrvatska i njeni političari ne uspijevaju kreirati jasno definiranu dugoročnu razvojnu strategiju zemlje. Očito je da nitko od njih nema jasnu viziju o tome gdje bi Republika Hrvatska trebala biti za 10 ili 20 godina, kako bi Hrvatsku projecirali na europskim i svjetskim tržištima. Dugoročna razvojna strategija mora sadržavati konkretne ciljeve koji bi trebali biti kvantificirani te bi svim pojedincima unutar društva morala dati konkretne smjernice i putokaze kako do tih istih ciljeva stići. Kada se definiraju ciljevi i sami mehanizmi za postizanje tih ciljeva sustav postaje sadržajniji, precizniji, ostvarljiviji. Prioritetni projekti moraju biti osmišljeni, a u skladu s tim trebaju biti definiranije i benevolentnije porezne olakšice i subvencije. Uzimajući u obzir konkurentske prednosti, svi dijelovi zemlje moraju se povezati u jednu smislenu cjelinu. U

današnjem globalnom okruženju moguće je uspješno sudjelovati jedino ako svi čimbenici institucionalnog i izvaninstitucionalnog okruženja zajednički ulože sve napore prema konkretnom cilju i racionalno iskoriste svoje snage i prilike.

b) unaprijediti kvalitetu obrazovanja koje potiče na inovacije i proaktivno djelovanje

Prema Državnom zavodu za statistiku (2011) Hrvatska još uvijek broji oko 32 tisuće nepismenih ljudi, što je značajan broj. U hrvatskim gradovima je, nažalost, samo 16 % stanovništva završilo višu školu ili fakultet, a tek 7 % upisanih studenata diplomira u roku (Srića, 2010). Kako bi se Hrvatska iz tranzicijske zemlje preobrazila u zemlju koja svoj rast temelji na inovacijama i kreativnosti, ona mora postati zemlja znanja educirajući nepismene, kreirajući odgovarajuće obrazovne programe i sam obrazovni sustav, a populaciju koja već je u vrtićima i školama “treba učiti kako misliti“, a ne “što misliti“. Radno sposobnu populaciju treba ohrabriti da nakon završenog formalnog obrazovanja nastave ulagati u sebe i svoje znanje implementirajući isto u praksi i potvrđujući time sebe u novim poduzetničkim pothvatima. Mora se uvažavati “teorem“ da današnji globalizirani svijet ne dopušta stagnaciju te da je radno mjesto također poligon za daljnja učenja. Ukoliko nastupe krizna razdoblja potrebno je ista promatrati kao prilike, a ne kao opasnosti. Bolja suradnja gospodarskog sektora s visokoškolskim obrazovnim institucijama je imperativ kako bi se mladi obrazovali i u praktičnom dijelu i u skladu s životnim, gospodarskim potrebama društva. Upoznavanje s poslovnim subjektima, oživotvorenja teorijskih znanja u stvarno potrebnoj praksi i realnom životu, poticanje mladih i stvaranje prilika za njihovu afirmaciju i potvrđivanje, kreiranje okruženja u kojem oni mogu slobodno postavljati pitanja, samoinicijativno pokretati rasprave i diskusije, raditi na projektima u suradnji s gospodarskim sektorom – sve to kvalitetnije osustavljuje mlade za aktivno sudjelovanje na tržištu rada. Svi sustavi i njihove strukture moraju biti podložne globalizaciji pa tako i obrazovni sustav. Nove generacije uče na potpuno novi način, koriste se novim metodama usvajanja znanja pa ih treba učiti da kritički razmišljaju i preispituju okruženje i procese oko sebe. Jedino se tako sadašnje ravnodušno, neinovativno, neinventivno hrvatsko društvo može preobraziti u društvo znanja.

c) promijeniti organizacijske kulture unutar poduzeća

21. stoljeće produciralo je mnoge promjene pa se uz veliki broj novih proizvoda i usluga društvo odredilo prema čitavom nizu novih spoznaja o organizacijskoj kulturi i menadžmentu unutar poduzeća, a globalizacija zahtijeva konstantnu inovativnost. Prema Kružiću (2007), neke od bitnijih odrednica suvremenog poduzetništva su dinamičnost i inovativnost, neizvjesnost, rizik, anticipiranje promjena

na tržištu i radost kreacije, a Srića (2010) upozorava da top menadžment u Hrvatskoj u prosjeku provede tek jedan dan godišnje učeći nešto novo. Sadašnju praksu potrebno je preispitati, a organizacijska kultura i menadžment moraju se mijenjati. Hrvatska poduzeća moraju kreirati stimulirajuću poslovnu okolinu u kojoj će i menadžment i zaposlenici biti spremni na promjene te ih smatrati sastavnim dijelom poduzetničkog djelovanja.

d) revitalizirati industrijsku proizvodnju i poticati izvoz

Većina hrvatskog BDP-a dolazi iz sektora usluga te je današnja industrijska proizvodnja za trećinu manja nego li prije dvadesetak godina pa se samim time i izvoz smanjio (Srića, 2010). Hrvatski poduzetnici su se većinom posvetili trgovini ili uslugama, a ne stvaranju novih proizvoda i novih vrijednosti. Hrvatske poduzetnike treba ohrabriti da počnu preuzimati inicijativu i rizik, a to je moguće jedino ako im se osigura pozitivna poduzetnička klima. Ta pozitivna poduzetnička klima mora sadržavati jasne zakone i njihovu dosljednu provedbu, porezne olakšice na izvoz te poticaje za određene gospodarske grane (elektroindustrija, farmacija, metaloprerađivačka industrija, brodogradnja, drvna industrija ...). Dugoročni ekonomski rast i napredak Republike Hrvatske moguć je samo orijentacijom prema izvozu te na način da se uz postojeće uslužne djelatnosti, koje značajno pridonose BDP-u, revitalizira i industrijska proizvodnja.

e) iskorijeniti korupciju i zaustaviti politička kadrovanja

Konvergencija prema društvu razvijenih svjetskih država mora biti determinirana vraćanjem povjerenja u hrvatsku politiku i same političare na način da se korupcija iskorijeni, a politička kadrovanja podobnih zaustave. Sankcije za koruptivna kaznena djela moraju biti stroge, neselektivne, a inkriminiranim osobama, pravomoćno osuđenim za kaznena djela iz područja gospodarskog kriminaliteta i korupcije, trebalo bi trajno zabraniti obnašanje visokih dužnosničkih i gospodarskih funkcija. Upravljačke i rukovodne pozicije trebaju biti nagrada za stručnost, znanje sposobnosti, moralnost, a ne za odabranu političku opciju i/ili simpatizerstvo nekoj političkoj orijentaciji. Prema riječima Josepha Stiglitz (2004, 10), koji citira francuskog intelektualca Pierra Bourdieua, "... političari bi se trebali ponašati kao znanstvenici i uključiti se u znanstvenu raspravu", a ta rasprava bi trebala biti neispolitizirana i utemeljena na čvrstim dokazima i činjenicama. Zaustavio bi "odljev mozgova" i poručilo mladim generacijama da je osobno obrazovanje i ulaganje u vlastito znanje isplativo te da je znanje moćnije od politike.

f) promijeniti kolektivnu svijest

U Hrvatskoj je potrebno promijeniti kolektivnu svijest i načine razmišljanja. Prije svega, kritičnost, svjesnost, stručnost i samopouzdanje moraju biti sastavne komponente koje određuju buduće perspektive i obećavaju prosperitet te “pro futuro” impliciraju društvenu korekciju sadašnjeg lošeg ekonomskog i društveno-socijalnog stanja. Objektivno treba samopriznati krivnju da je ukupna hrvatska nacija, a ne samo hrvatska službena politika, dovela sama sebe u ovo teško, iscrpljujuće i gotovo beznadno stanje. Razne teorije zavjere i traženje isprika za dosadašnji neuspjeh i sve veće zaostajanje za razvijenim zemljama treba “a priori” odbaciti i samokritično prihvatiti činjenicu i spoznaje o suicidalnom samokreatorstvu svoje vlastite sudbine. Ravnodušnost i strah od neuspjeha, poduzetništvo iz nužnosti, a ne stvarnog poduzetničkog samoodređenja, preuzeli su dominaciju i preokupirali ukupno društvo, a poduzetničke reakcije manifestiraju se gotovo samo kad je to neophodno i krajnje potrebno. Pasivizacija i krajnje promatračka uloga dominira nad globalizacijskim očekivanjima i potrebama, reagiranja su prekasna ili potpuno zakašnjela, a rješenja kratkoročna, neosustavljena i ne rezultiraju željenim rezultatima. Kad bude istinski definirana i usvojena dugoročna strategija razvoja, ako joj se pristupi na nepromijenjen način razmišljanja i kulturom ponašanja, zacrtani ciljevi neće se ostvariti u potpunoj mjeri. S druge strane, i većinu sposobnih pojedinaca unutar našeg društva prepozna se tek onda kad im inozemni svijet prvi ukaže važnost i prizna njihove sposobnosti, znanje i kreativnost. Stoga je hrvatskom društvu, nadasve gospodarstvu prijeko potreban jedan kolektivni, oštri zaokret u načinu razmišljanja. Priznavanjem vlastitih kvaliteta i valoriziranjem svojih komparativnih prednosti, pravilnom identifikacijom i selekcijom najboljeg ljudskog resursa unutar struktura društva, vjerovanjem u vlastitu sposobnost, ozbiljan i odgovoran pristup, motivirajućim i kompenzacijama obećavajućim odnosom, moguće je samouvjereno upustiti se u nove izazove i poslovne pothvate kako bi se zajedničkim snagama i maksimalnim naporima Hrvatsku izvuklo iz slojevite, duboke krize i partnerski približilo razvijenom svijetu.

5. ZAKLJUČAK

Srazmjeri globalizacije kao svjetskog fenomena, dinamičnog i slojevitog procesa očiti su u realnom životu svake države diljem svijeta, njihovim ekonomijama, što se manifestira i u BDP-u, kvaliteti i standardu života domicilnog stanovništva. Mnoge, uglavnom visoko razvijene zemlje i zemlje u razvoju s inklinacijom prema visoko razvijenim zemljama sustavno su se suprotstavile izazovima globalizacije nametnuvši i neke svoje kondicije konkurentnosti, stvorivši si tako prostor za šire društveno uvažavanje i jačanje vlastitog udjela na tržištu. S druge strane, najveći dio zemalja u razvoju, odnosno nerazvijenih zemalja uglavnom djeluju u

kontekstu življenja posljedica globalizacije, bez istinske mogućnosti utjecaja na globalne procese, dinamiziranje određenih korelativnosti, bez kreacija bilo kojeg oblika koje mogu imati snagu prevalencije. Aktualno hrvatsko društvo, poglavito gospodarstvo, već cijeli niz godina pokušava neutralizirati, odnosno minimizirati posljedice globalizacije, ali su implikacije globalizacije najčešće vrlo negativne, iz čega je razvidno da se institucije hrvatske države, ali i sami poslovni subjekti nisu osustavili "modus vivendi" adekvatno se angažirajući u pripremi, osmišljavanju odgovarajućih strategija i provedbi nominiranih poslovnih politika. Nisu oživotvoreni preduvjeti zacrtanih ciljeva, poglavito u kontekstu povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Sporadične improvizacije i nekonzistentna "ad hoc" rješenja dodatno su producirala određene širokoobuhvatne dubioze, a činjenična "rezultanta" manifestira se u povećanju negativne distance u odnosu na konkurenciju, što jednostavno, s pozicije stvaranja dugoročnih razvojnih perspektiva, nije održiva konstanta. Prevladava loša poduzetnička klima s intencijom još beznadnijeg stanja, "status quo" i pasivizacija dominiraju nad poduzetničkim i svekolikim drugim inicijativama, nasušne reforme se ne provode niti željenom dinamikom niti obuhvatom, ekonomska migracija postala je sveprisutna, a apatičnost i beznađe postali su deprimirajući i razorni činitelj hrvatskog nacionalnog bića.

Za razliku od ostalih zemalja u istoj razvojnoj skupini, Republika Hrvatska bilježi ispodprosječne rezultate u gotovo svim segmentima društvenog života. Većina svjetskih gospodarstava uspjela se oporaviti u puno kraćem roku od Republike Hrvatske zahvaljujući jasno definiranim ciljevima i strategijama za ostvarivanje tih ciljeva, konzultirajući svjetsku i domaću znanstvenu i stručnu javnost, jedinstvenošću, odnosno nacionalnim konsenzusom oko strateških pitanja. Republika Hrvatska nije, nažalost, razvila sustavne i učinkovite mehanizme za uspješno integriranje u globalizacijski proces, nema dosljednu stratešku konstantu niti nacionalni (niti politički niti gospodarski) konsenzus oko tih pitanja. Brojne ekonomske, društvene i socijalne barijere u Hrvatskoj uzrokovala su nekonkurentnost hrvatskih poduzetnika, a razlozi takvom kroničnog stanja sadržani su u osnovnim problemima koji su apostrofirani kao destabilizatori daljnjem razvoju poduzetništva, ali i cjelokupnog društva. Obzirom na jasno definirane ekonomske, društvene i socijalne probleme hrvatskoga društva, isti mogu pomoći u određivanju budućih inicijativa kao potencijalnih mogućnosti rješavanja analiziranih nedostataka i slabosti hrvatskog društva i gospodarstva, na temelju kojih bi se Republika Hrvatska mogla uspješnije integrirati u globalizirano okruženje. Zaključno, kako bi hrvatsko društvo na odgovarajući način saniralo evidentno akumuliranu štetu i neutraliziralo svekolike društvene i gospodarske anomalitete, iskoristilo vlastite postojeće komparativne snage i prednosti, ali i potencijalne mogućnosti i šanse koje mu se nude i nameću za ukupan boljitak, mora se pitanju globalizacije i svim izazovima i iskušenjima koje ista kondicionira pristupiti angažirajući i na posve

drugačijim osnovama. “Mora se podići svoj glas. Ne može se i ne smije lijeno stajati po strani“ (Stiglitz, 2004, 277), jer je većina svjetskih zemalja već odavno u procesu globalizacije kapitalizirala svoje ukupne rezultatske vrijednosti, iskorištivši sve svoje snage, mogućnosti, sadržaje i forme.

LITERATURA

1. Državni zavod za statistiku, (2016): Prvi rezultati, http://www.dzs.hr/Hrv/system/first_results.htm (accessed 16 April 2017).
2. Državni zavod za statistiku, (2011): Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni prema starosti, popis 2011., https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_33/H01_01_33.html (accessed 28 April 2017)
3. Državni zavod za statistiku, (2011): Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, popis 2011., https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_36/h01_01_36_RH.html (accessed 28 April 2017).
4. *European Commission, (2017): 2017 European Innovation Scoreboard: EU Member States' Innovation Performance*, http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en (accessed 16 April 2017).
5. Friedman, T. L., (2003): Lexus i maslina: Razumijevanje globalizacije, Izvori Zagreb.
6. Jobs, S., (2011): Find what you love, in: Wall Street Journal, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052970203388804576613572842080228> (accessed 24 April 2017).
7. *Global Entrepreneurship and Development Institute, (2017): 2017 Global Entrepreneurship Index*, <http://thegedi.org/downloads/> (accessed 13 April 2017).
8. Kružić, D., (2007): Poduzetništvo i ekonomski rast: reaktualiziranje uloge poduzetništva u globalnoj ekonomiji, *Ekonomski misao i praksa*, 16 (2), str. 167-191.
9. Matić Belošević, J., (2016): *Gospodarska kretanja (3/4)*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb.
10. Prokop, V., Stejskal J., (2017): Different Approaches to Managing Innovation Activities: An analysis of Strong, Moderate and Modest Innovators, *Engineering Economics*, 28(1), str. 47-55.
11. Rodrik, D., (2011): *The Globalization Paradox: Why Global Markets, States, and Democracy Can't Coexist*, Oxford University Press, Oxford.

12. Schumpeter, J. A., (1934): *The Theory of Economic Development-An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycles*, Harvard University Press, Cambridge.
13. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Oberman P. S., (2015): Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?, GEM Hrvatska 2012.-2015., CEPOR - Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, <http://www.cepor.hr/gem-global-entrepreneurship-monitor/> (accessed 20 April 2017).
14. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Oberman P. S., (2012): Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?, GEM Hrvatska 2002.-2011., CEPOR - Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, <http://www.cepor.hr/gem-global-entrepreneurship-monitor/> (accessed 20 April 2017).
15. Srića, V., (2010): *Hrvatska 2020: Jedna moguća budućnost*, Profil i Delfin razvoj managementa, Zagreb.
16. Stiglitz, J., (2004): *Globalizacija i dvojbe koje izaziva*, Algoritam, Zagreb.
17. Transparency International, (2016): *Corruption Perception Index 2016*, https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#table (accessed 16 April 2017).
18. Varoufakis, Y., (2013): *Globalni minotaur*, Profil, Zagreb.
19. World Economic Forum, (2016): *Country/Economy Profile: Croatia 2015-2016.*, <http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/HRV.pdf> (accessed 11 April 2017).

Goran Kutnjak, Ph.D.

University of Rijeka, Faculty of Economics, Rijeka, Republic of Croatia
goran.kutnjak@efri.hr

Iva Adžić Kušt

Ph.D. candidate of University of Rijeka, Faculty of Economics and Libertas International University Dubrovnik, Republic of Croatia
iadzic@libertas.hr

IMPLICATIONS OF GLOBALIZATION ON BUSINESS ENVIRONMENT AND SOCIAL CHANGES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Professional paper

Abstract

Globalization, as a very layered and dynamic world process, has affected all spheres of social life and is especially causally related to the economic trends of particular national economies. Through its action, globalization provides countless possibilities, while at the same time causing a whole range of problems within the desired functioning of all factors of the social life of individual countries. Developed countries that have created their own development mechanisms within their boundaries and created economic policies and measures, have studied economic growth and development on real grounds, successfully confront the challenges of globalization, which has produced many benefits, positively affecting the quality and standard of living of its citizens. The implications of globalization are evident in the Croatian economic environment. Unfortunately, most often very negative, which implies that the institutions of the Croatian state, but also the business entities themselves, did not engage adequately in the preparation, designing appropriate strategies and implementation of system solutions and thus did not achieve the stated goals of increasing the competitiveness of the Croatian economy. The Republic of Croatia is not adequately prepared to respond to the temptations and demands of this complex process and try to keep the distance to competition on improvisation and „ad hoc“ solutions, which is simply not possible. Poor entrepreneurial climate prevails, passivation has become an established business practice, reforms are not implemented, economic migration has become ubiquitous. The purpose of this paper is to explore the impact of globalization on the Republic of Croatia and its consequences on social changes in the country. This paper analyzes the current economic situation and situation in the country, while special attention is given to entrepreneurship. It also analyzes the factors that have led to a negative entrepreneurial climate. The aim of

the research is to point to the economic and social problems within the country and try to suggest a concrete solution for the neutralization and annulment of the mentioned social and economic anomalies.

Keywords: *globalization, Croatia, entrepreneurship, processes, development opportunities*

JEL: F6, F64